

CONSIDERAȚII PRIVIND ACȚIUNILE MILITARE DESFĂȘURATE ÎN NORDUL MĂRII NEGRE

CONSIDERATIONS ON THE MILITARY ACTIONS CONDUCTED IN THE NORTH OF THE BLACK SEA

Cpt.cdor.instr.sup.ing.drd. Lucian Valeriu SCIPANOV*
Cdor.instr.av.dr. Florin NISTOR**

Războiul hibrid înglobează strategii militare aparținând războiului convențional și nonconvențional, care în opinia noastră integrează caracteristici ale războiului fulger războiului asimetric, războiului disimetric, războiului noncontact, propaganda, măsuri economico-sociale, invocarea voinței comunității, acțiuni cibernetice, în care confruntarea armată este ultimă fază a acțiunilor sinergice.

Prezentul articol realizează o scurtă analiză a tipologiei acțiunilor militare desfășurate în nordul Mării Negre plecând de la aspectele generale ale acțiunilor militare, ca un întreg, pentru identificarea caracteristicilor particulare prin formele de manifestare ale acestora, expediționar, fulger, noncontact sau alte combinații.

Hybrid war includes military strategies belonging to conventional and unconventional warfare, which in our opinion, integrates features of “blitzkrieg”, asymmetric warfare, disymmetric warfare, noncontact war, propaganda, economic and social measures, invoking the will of the community, cyber actions, in which the armed confrontation is the last phase of synergistic actions.

This article provides a brief analysis of the typology of military actions in the Northern Black Sea based on general aspects of military actions as a whole, to identify the particular characteristics in their manifestations i.e.,expeditionary, “blitzkrieg”, noncontact or other combinations.

Cuvinte-cheie: război hibrid; război fulger; asimetric; disimetric; acțiuni insidioase; abordare cuprinzătoare.

Keywords: hybrid war; “blitzkrieg”; asymmetric; disymmetric; insidious actions; comprehensive approach.

„Noi trebuie să ne gândim și ne gândim, indiscutabil, la asigurarea securității noastre externe și toate replicile noastre vor fi asimetrice, dar cu un înalt grad de eficacitate.”

*Vladimir Putin, Conferința anuală de presă,
1 februarie 2012*

În ecuația geostrategică din estul continentului european au apărut noi parametri, care au schimbat echilibrul politico-economic și care au determinat apariția unor noi factori de risc. Alături de clasicele forme ale amenințărilor la adresa securității globale și regionale, identificăm acțiunile unor actori statali, ca răspuns la pierderea influenței asupra zonelor riverane, prin sprijinul sau desfășurarea unor acțiuni militare combinate.

NATO (Alianța Nord-Atlantică) ia în considerare o nouă arhitectură europeană, în care SUA joacă un rol important, bazată pe participarea unor state din vechiul bloc sovietic alături de marii piloni ai democrației occidentale. Efectul a reprezentat crearea unui sistem colectiv de apărare a securității europene prin integrare euroatlantică, la care actualmente participă 28 de state.

În contrapartidă cu extinderea spre est a granițelor Alianței (NATO), Federația Rusă (FR), care nu acceptă situația geostrategică potrivnică, a adoptat măsuri de intimidare a opiniei internaționale. Acțiunile întreprinse la nivel regional, prin intervențiile armate din Ucraina, au ca scop consolidarea influenței FR la nivel global.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: shcipio@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: ronavy.florin@yahoo.com

Prin prezentul articol ne propunem să realizăm o analiză științifică adecvată a tipologiei acțiunilor militare desfășurate de FR în nordul Mării Negre, pentru a identifica fundamentele doctrine care le-a determinat, plecând de la aspectele generale ale acțiunilor militare, ca un întreg, pentru identificarea părților componente prin formele de manifestare a acestora.

Fenomenul militar a căpătat noi valențe, datorate trecerii de la exercitarea bipolară a puterii la multinaționalitate, astfel expediționar, fulger, noncontact sau hibrid sunt termeni des întâlniți în diverse situații a abordării securității globale sau regionale.

Exploatarea intuitivă, eficientă și oportună a condițiilor geostrategice, specifice teoriilor doctrine tradiționale ale URSS, teorizate de cneazul general Mihail Kutuzov (1745-1813), guvernator al Crimeii, și-au avut obiectul și în cazul recentelor acțiuni din Crimeea și, mai nou, din estul Ucrainei, regiunile Donetsk și Lugansk.

FR și-a asigurat succesul acțiunilor din Ucraina prin aplicarea principiilor clasice ale luptei armate (flexibilitatea, surprinderea, simplitatea) îmbrăcate într-o formă cu care a surprins opinia internațională, care de altfel nu vedea posibilitatea desfășurării unei confruntări armate regulate în regiunea europeană.

Viziunea asupra recentelor acțiuni militare s-a bazat pe fenomenul militar contemporan, privind folosirea forței printr-o gamă largă de acțiuni, conducând la o redefinire a rolului sistemului militar. Planificatorii au avut în vedere diverse acțiuni cu un pronunțat caracter inventiv, previzionar încă de la nivelul tactic, cu efecte la nivel strategic, acțiuni simple ce au avut la bază conceptul de *război fulger*.

Acțiunile militare pe care FR le-a utilizat în Crimeea au fost de tip fulger sau rapid, teorizate de către analiștii occidentali, care diferă de războiul de masă specific doctrinelor URSS, și care, alături de celelalte măsuri adoptate la nivel strategic, în concepția unanim acceptată pot fi considerate de tip hibrid¹. În această concepție, hibrid înglobează caracteristici ale mai multor tipuri de manifestări ale violenței, care implică utilizarea unor măsuri militare și paramilitare completate de intervenția civililor, care acționează la vedere sau prin acțiuni mascate sub diferite forme, prin acțiuni tactice ce sunt integrate prin decizii strategice.

NATO folosește acest termen consacându-l pentru acțiunile FR din Ucraina, *războiul hibrid*². Acest concept încă nu este introdus în nici o doctrină al unei țări NATO, războiul hibrid fiind în stadiul de analiză și de coagulare, termenul folosit în documentele oficiale fiind cel de asimetric. Pe site-ul NATO găsim un scurt film documentar de analiză al acțiunilor Rusiei³ unde oficialități și analiști politico-militari încearcă să descrie și să găsească măsuri împotriva unor astfel de amenințări. Se comentează în acest film că în acțiunile Rusiei nu sunt folosite forțe convenționale ci mai degrabă unele „neortodoxe” și o varietate de tehnici care au fost botezate război hibrid (Kurt Volker, fostul ambasador al SUA la NATO). Marcin Zaborowski, directorul Institutului Polonez de Afaceri Internaționale, remarcă faptul că rușii au devenit foarte inteligenți chiar superiori nouă, aliaților, folosesc trupe de comando și pretind că nu sunt ale lor, în războiul informațional sunt extrem de buni, au un singur comandant, V. Putin, de care ascultă toată Rusia, în timp ce aliații încă dezbate problema, deciziile luându-se greu.

Încă din 2010, în cercurile de analiză strategică americană se discuta despre conceptul de război hibrid, care ar reprezenta o combinație de abordări convenționale și asimetrice. Un raport înaintat subcomitetului american pentru terorism și amenințări neconvenționale descria conceptul de război hibrid că ar putea fi folosit informal pentru a descrie complexitatea și dinamismul câmpului modern de luptă. În esență, analiza se concentra pe faptul că războiul cibernetic lipsea din doctrina privind amenințările asimetrice și nu era introdus efectiv nici în conceptul războiului hibrid, astfel că doctrina Departamentului de Stat american are lipsuri în a defini și a combate amenințările cibernetice și în general amenințările hibride⁴.

O altă analiză elaborată privind războiul hibrid o au forțele de apărare israeliene, care consideră organizațiile teroriste Hezbollah și Hamas ca oponenți care folosesc eficient tehnici sofisticate de *război hibrid*⁵.

După cum am menționat, NATO folosește deja oficial termenul de *război hibrid*, de exemplu, secretarul general al NATO, Anders Fogh Rasmussen, spunea la Summitul NATO de la Cardiff: „Referitor la recentul război hibrid purtat de Rusia, am sesizat o combinație de diferite elemente ofensive dislocate înainte de anexarea

Crimeei și acum în estul Ucrainei – activități subversive, mișcări politico-sociale și de agitație, tactici cibernetice și vechi strategii de coerciție prin masarea tancurilor la graniță sub amenințarea tranziției la războiul convențional”⁶.

La fel și generalul Phil Breedlove, comandantul suprem aliat pentru forțele din Europa – SACEUR, remarca: „Ceea ce vedem la Rusia acum, în această abordare hibridă a războiului, este folosirea de către aceasta a tuturor instrumentelor avute la dispoziție .. pentru a provoca probleme care ulterior să le permită exploatarea acestora cu instrumentele militare”. Acesta mai adaugă: „Utilizarea trupelor fără a purta uniforme naționale așa-numiții micii oameni verzi- și probabil cel mai uimitor război informațional blitzkrieg văzut în istorie, sunt părți ale primei lovituri ale Rusiei în Ucraina, ... de asemenea continuarea Rusiei de a nega că are forțe în Ucraina este deja absurdă”⁷.

Tipurile de intervenții, care sunt caracterizate ca acțiuni hibride, înglobează puțin din tipurile de război menționate pentru prima dată de către sociologul francez Gaston Bouthoul (1896-1980), fondatorul polemologiei, în teoria sa privind *tipurile confruntărilor și dimensiunile lor complementare*⁸.

În opinia noastră, războiul hibrid integrează strategii militare caracteristice războiului convențional și nonconvențional, suplimentate cu intervenții cibernetice, coordonate de la nivel strategic, desfășurate simultan pentru atingerea obiectivelor specificate. Ce este interesant la acest aspect îl putem sublinia prin faptul că forțele armate nu desfășoară acțiuni militare la vedere, intervenția acestora fiind minimizată, considerată alternativă.

Deci putem afirma faptul că războiul hibrid integrează caracteristici ale războiului asimetric, războiului disimetric, războiul noncontact, propaganda, măsuri economico-sociale, invocarea voinței comunității, războiul fulger, acțiuni cibernetice, confruntarea continuă fiind ultimă fază.

Asimetric presupune obținerea de avantaje tactice și operative cu efecte strategice, exploatănd slăbiciunile și vulnerabilitățile adversarului și urmărirea centrului de greutate – COG.

În comparație cu vechile strategii istorice care se bazau pe utilizarea maselor în acțiunile militare sau evitarea luptelor directe prin folosirea unor tactici defensive, acțiunile din Crimeea au urmărit atingerea unor obiective prin aplicarea unor principii

ce s-au impus prin caracterul asimetric al acestora, urmărind realizarea deciziei politice prin metoda faptului împlinit într-o manieră surprinzătoare, a pașilor mărunți.

Dacă acțiunile de tip rapid deveniseră specifice doctrinei americane, pe care le-a testat în acțiunile istorice deja din Irak, 1991, acestea au avut la bază principiul *disimetriei*⁹. Intențiile erau cunoscute însă adversarul nu cunoștea data și ora începerii operației. Istoria s-a repetat în 2003, demonstrând eficiența principiului.

În acțiunile din estul Ucrainei, FR a utilizat de asemenea acest principiu, prin acțiuni *disimetrice*, dar le-au îmbinat cu cele mai eficiente strategii, doar teorizate până atunci, cu acțiuni clasice, dar și subversive, economice, psihologice, elementul de noutate fiind maniera oportunistă pe fondul unor neînțelegeri sociale regionale, dar și de preocupările diferite ale Alianței care nu a crezut în ambiția FR de a deschide noi conflicte față de cele înghețate din Regiunea Extinsă a Mării Negre.

Forțele care atacă folosesc strategia acțiunilor rapide, cele care se apără folosesc temporizarea și lungirea războiului, metode deloc benefice în cazul Ucrainei.

Acțiunile *asimetrice*¹⁰ ale FR din Crimeea au avut la bază, prin ideologie, dimensiune etnică și culturală, principiul faptului împlinit, ce aparține teoriei determinismului mecanicist¹¹ al lui Laplace, spre deosebire de cele alimentate din estul Ucrainei în regiunile Donetsk și Lugansk, ce au avut la bază principiul războiului ce nu poate fi câștigat, prin utilizarea uneia dintre teorii ale războiului cele mai la îndemână, teoria invocării voinței comunității, teorie alimentată prin susținerea grupărilor de gherilă, mascate sub intenții de eliberare națională a separatiștilor pro-ruși.

Răspunsul Ucrainei s-a încadrat în domeniul aceleiași teorii, a determinismului, însă spre deosebire de determinismul mecanicist, reacția aleasă aparține teoriei determinismului dinamic, și anume s-a bazat pe principiul prevenției, fapt ce a dus la răspunsul cunoscut al FR. Dacă analizăm cele două reacții, conform principiilor artei militare, suntem tentați să înclinăm balanța nereușitei acțiunilor ce au la bază fundamente învechite, însă experiența planificatorilor ruși a demonstrat că aplicate corect, acolo unde este nevoie, la timpul oportun, principiile artei militare sunt universal valabile, însă trebuie să ști să le aplici.

Spre deosebire de războiul în văzul lumii, după unii analiști, de asemenea o teorie a războiului, invocarea voinței comunității pare a fi cea mai la îndemână teorie care pune sub o umbrelă de protecție în fața comunității internaționale principalul actor al acțiunilor militare desfășurate în spațiul ucrainean.

Dacă războiul îl putem denumi hibrid, caracteristica operației din Crimeea noi am numi-o *insidioasă*¹² sau cum numesc americanii mai nou *mischievious*¹³ (meschin, răutăcios).

De menționat este modul de acțiune al comandanților ruși care denotă respectarea unor prevederi doctrinare ce presupun că acțiunile militare trebuie să fie puternice, foarte rapide și neașteptate, fără avertizare, care să implice atât toate categoriile de forțe, cât și celelalte pârghii de putere (diplomatică, mass-media, cibernetică, informațională, economică) și de asemenea acțiunile trebuie să se desfășoare în adâncimea teritoriului inamic.

În termeni militari, modul principal în care Rusia își aplică doctrina este cea a *explorării prin luptă* (разведка в бою – citit: razvedka v boyu), în cazul în care acțiunea reprezintă un succes, *rețeta* se îmbunătățește și se repetă acolo unde este nevoie.

De exemplu, după analistul Burce Jones, corespondent pentru *Jane's Defence Weekly*, operația din Crimeea are multe similarități cu capturarea Kabulului în decembrie 1979, ce a implicat mai puțin de 700 de militari din forțele speciale, care purtau o mare varietate de uniforme și s-a desfășurat cvasi-simultan cu invazia propriu-zisă¹⁴. Această acțiune rapidă a forțelor speciale sovietice, în care a fost ucis președintele afgan anticomunist Hafizullah Amin (presupus colaboraționist CIA) și aproximativ 150 de militari din garda sa personală, s-a numit *Operation Storm 333* (Storm-333). La această operație au participat: 24 de militari din trupele Grom-Thunder din GRU (Main Intelligence Directorate), 30 de militari din KGB (Committee for State Security) și 520 de militari din detașamentul 154 Spetsnaz (Special Purpose Forces), denumit și Batalionul Musulman¹⁵. Trupele speciale sovietice au înfruntat o forță numeroasă formată din aproximativ 2200 de militari care apărau președintele în palatul Tajbeg din Kabul. În afară de a înlătura președintele, acest detașament a cucerit și Ministerul de Interne, cel al securității statutului și Statul Major General al

Armatei afgane. Această operație este considerată una dintre cele mai de succes operații din istoria forțelor speciale ruse¹⁶.

Acțiunile rusești în Crimeea, fiind surprinzătoare, au reușit să blocheze militarii în propriile baze. Ulterior au folosit acțiuni psihologice, propaganda media și pe Internet, iar acolo unde ucrainenii erau mai puternici, intimidarea și mituirea, reușind astfel să submineze voința de luptă a militarilor ucraineni fără a folosi cu adevărat puterea de foc. Având în vedere succesul operației, pare destul de clar că aceasta a fost planificată din timp, pe mai multe cursuri de acțiune, repetate în exerciții, astfel că decizia s-a putut lua foarte rapid, iar punerea în practică a fost la fel de rapidă. După cum am văzut, cursul de acțiune adoptat a fost cel al folosirii cu preponderență a trupelor speciale (SOF). S-au folosit trupele de infanterie marină bazate deja în Crimeea, aproximativ două batalioane aeropurtate și trupe speciale de comando *spetsnaz* infiltrate în teritoriul advers. Trupele rusești au arătat o disciplină considerabilă în acțiune, la fel răbdare și stăruință. În plus, s-a observat că erau foarte bine echipate, instruite, cu echipamente și mașini de luptă noi. Se spune că au și salarii foarte mari. Toți acești factori au condus evident la un moral foarte bun.

Prin acțiunile enumerate anterior, în opinia noastră, nespecifică doctrinei FR, comandanții ruși ai acțiunilor din Ucraina au surprins întreaga comunitate internațională. Efectul s-a observat în modul de interpretare a acestor acțiuni, cu urmări care au dus inițial la imposibilitatea forțelor ucrainene de a reacționa.

România, prin poziția geostrategică în proximitatea Rusiei, are o experiență militară bogată privind modul cum Rusia desfășoară operații militare de-a lungul istoriei. Putem să exemplificăm câteva evenimente recente privind același mod de desfășurare a operației, denumite de către noi *insidioase*. Unul dintre exemple, încă de pe vremea Războiului Rece, poate fi invadarea Cehoslovaciei din 1968, în special ocuparea principalelor ținte strategice din Praga. Aeroportul Ruzyne din Praga a fost ocupat de trupe speciale, formate din aproximativ 240 de oameni, echipați în civili și veniți în scop turistic cu trei avioane. În câteva ore, aeroportul a fost ocupat și acesta a devenit poartă de intrare pentru trupe și echipamente sovietice¹⁷. Deși situația politică a momentului diferă, acțiunea militară o putem denumi, de asemenea, *insidioasă*.

La nivelul politicii externe, FR oferă serioase motive de îngrijorare comunității internaționale cu efecte asupra echilibrului global. Politica promovată urmărește o accentuare a divergențelor diplomatice dintre liderii europeni pe de o parte, dar și dintre principalii aliați euroatlantici, pe de altă parte. Efectele se materializează în nemulțumiri în rândul populației, care este afectată de creșterea prețului la gaze, situație care generează o stare de disconfort social. Însă nemulțumirile cele mai importante se regăsesc în rândul populației ucrainene, adânc afectată de luptele din estul Ucrainei.

De asemenea, populația din Crimeea este nemulțumită de noul statut al peninsulei, pentru că se răsfrânge asupra nivelului de trai. Dacă la început aceasta era oarecum mulțumită, beneficiind de creșteri ale pensiilor și ale salariilor, realitatea arată că, nivelul de trai a scăzut simțitor. Cauza o reprezintă retragerea de pe piață a marilor investitori, retragerea unor bănci, scăderea producției, dependența de sprijinul extern, toate au generat o scădere a puterii de cumpărare, lipsa locurilor de muncă, lipsa alimentelor pe piață etc.

Această situație este valorificată de administrația FR, împotriva intereselor alianței euroatlantice prin combinații ale unor efecte prin promisiuni privind retragerea trupelor din regiunile învecinate, garantarea neamestecului în treburile interne ale statelor învecinate sau presiuni economice.

Observăm o revenire a vechilor precepte specifice perioadei Războiului Rece, intimidarea fiind o acțiune strategică de efect.

Până nu demult, pericolul unei agresiuni de tip militar convențional, de mare amploare, în regiunea Mării Negre era puțin probabil, însă posibilitatea apariției unei asemenea amenințări pe termen lung nu trebuia neglijată.

Zonele conflictuale din nordul Mării Negre, Ucraina, Abhazia, Osetia de Sud și chiar Transnistria, creează insecuritate în această mare și Rusia vede rezolvarea acestei probleme prin ridicarea acestor enclave la statutul de state independente. Până atunci, Forțele Navale ruse au misiunea de a apăra și a susține logistic conflictele înghețate din zona Mării Negre.

După intrarea în NATO a României și a Bulgariei, corelată cu procesul de democratizare a Ucrainei, Rusia a ajuns în contact direct cu Alianța în acest spațiu maritim, fapt ce a determinat-o să treacă la contraofensivă prin aducerea în această

mare a cât mai multe nave de luptă moderne.

Rusia a fost și și-a propus să redevină o mare putere maritimă cu prezență activă pe întreg Oceanul Planetar și în acest scop urmărește adaptarea forțelor sale navale la noul context internațional, total diferit de cel al Războiului Rece, care cere forțe rapide și flexibile, dar și mai ușor de întreținut.

Existența conflictelor înghețate în Zona Extinsă a Mării Negre, precum și interesul manifestat de actorii regionali pentru această zonă din perspectiva securității resurselor energetice, a determinat statele riverane Mării Negre să demareze, în ultimii ani, procese de revitalizare și de creștere a capacității operaționale a forțelor navale și amfibii proprii pentru a contracara intențiile ofensive de proiecție a forței dinspre mare pe uscat.

FR a demonstrat că din punct de vedere politic a menținut direcția strategică consacrată, prin acțiuni rapide bazate pe principii ofensive specifice doctrinei istorice, dar și noilor evoluții doctrinare. Aceste măsuri au presupus: coordonarea precisă a acțiunilor militare cu deciziile politice; supremație informațională; dezinformare mediatică; monitorizare satelitară, utilizând superioritatea tehnologică în combinație cu capabilități militare speciale pentru acțiuni rapide, diversioniste (SOF). Toate au contribuit la obținerea unor efecte militare care au fost corelate cu o atitudine politică ce au condus către atingerea efectelor strategice și care au influențat comunitatea europeană și internațională.

În concluzie, evenimentele ce sunt încă în desfășurare, relativ aproape de granițele noastre, nu sunt liniștitoare. Analiza atentă a modului de desfășurare a acestor acțiuni militare trebuie să ne preocupe, pentru că amenințarea este considerată de NATO reală și nu poate fi neglijată. Reîntoarcerea la tradiționalul Articol 5 al NATO este salutar pentru România și trebuie să profităm pentru a ne crește capacitatea de reacție și forța combativă.

Inventivitatea, principiu de bază al artei militare, trebuie materializată de comandanții contingentelor militare în acțiuni în care explorarea prin luptă devine o rețetă. Putem opina conturarea unei noi paradigme a artei militare, care de altfel nu suportă rețete, dar care urmează una prin care succesul este dezvoltat pe parcursul evoluției acțiunii militare prin integrarea unor strategii caracteristice războiului clasic suplimentate cu diverse intervenții alternative, adaptative.

În opinia noastră, susținută pe parcursul acestui articol, războiul hibrid integrează caracteristici ale războiului fulger, războiului asimetric, războiului disimetric, războiul noncontact, acțiuni cibernetice, propagandă, măsuri politico-economice, invocarea voinței comunității etc.

Observăm o evoluție a tipologiei acțiunilor militare, cea mai la îndemână pentru acțiunile FR în nordul Mării Negre fiind acțiunea militară insidioasă. Aceasta solicită măsuri preemtive din partea statelor riverane, dar și a aliaților acestora pentru a identifica din timp tipul de răspuns adecvat la amenințările mai sus enumerate.

O soluție la îndemâna statelor est-europene este un aranjament de securitate în Zona Extinsă a Mării Negre, prin alianțe locale. Ideea este susținută de către generalul Constantin Degeratu (fost consilier prezidențial și ex-șef al Statului Major General), dar și de către analistul G. Friedman, angrenând în aceste acorduri Turcia, Bulgaria, Croația etc., cu privire la realizarea unui consorțiu *intermarium*¹⁸.

De altfel, România este angrenată în astfel de acțiuni (inițiative, coaliții, alianțe locale), în desfășurare în zona est europeană, care pot

reprezenta nucleul unui consorțiu, precum: *Procesul Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei* (SEDM), *Cooperarea națiunilor central-europene în sprijinul păcii* (CENCOOP), *Creșterea încrederii și securității în domeniul naval la Marea Neagră* (CSBMs), inițiativa privind apărarea frontierelor *Black Sea Border Security Initiative* (BSBSI), *Grupul de cooperare navală la Marea Neagră-BLACKSEAFOR* sau *Operația BLACK SEA HARMONY*.

Dacă analiști de renume români și străini prezintă atât situația, cât și soluțiile generale, la nivelul cercetării științifice trebuie să analizăm în amănunt și să creionăm soluții concrete. Deși considerăm că nu denumirea contează, insidios ar fi doar o caracteristică a acțiunii militare, cel mai important este reprezentat de faptul că trebuie concepute doctrine care să asigure un cadru conceptual împotriva unor astfel de amenințări care să ia în considerare conceptul *comprehensive approach-CA*¹⁹ (*abordare cuprinzătoare*). Punerea în practică a acestui concept la nivel național ar trebui să devină deziderat, la fel și creșterea puterii maritime și aeriene a României.

ABREVIERI ȘI ACRONIME

AJP	Publicații întrunite ale aliaților	Allied Joint Publications
Alianța	Alianța Nord-Atlantică	North Atlantic Treaty Organization
BSBSI	Inițiativa de securitate la Marea Neagră	Black Sea Border Security Initiative
BLACK SEAFOR	Grupul de cooperare navală la Marea Neagră	Black Sea Naval Cooperation TG
CA	Abordare Cuprinzătoare	Comprehensive Approach
CENCOOP	Cooperarea națiunilor central-europene în sprijinul păcii	Central European Nations Cooperation in Peace Support
CIA	Agencia centrală de informații a US	Central Intelligence Agency
COG	Centru de greutate	Center of Gravity
FA	Forțe Armate	The Armed Forces
FAR	Forțe Armate Române	Romanian Armed Forces
FNR	Forțe Navale Române	The Romanian Navy
FR	Federația Rusă	Russian Federation
IM	Infanterie marină	The Marines
KGB	Serviciul de securitate al URSS	Committee for State Security
NATO	Tratatul Organizației Atlanticului de Nord	North Atlantic Treaty Organization
PfP	Parteneriatul Pentru Pace	Partnership for Peace
SOF	Forțe pentru operații speciale	Special Operation Forces
SACEUR	Comandamentul Suprem al Forțelor Aliate din Europa	Supreme Allied Commander Europe
SEDM	Procesul Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei	Sud-eastern Europe Defence Ministerial
SUA	Statele Unite ale Americii	United States of America
UE	Uniunea Europeană	European Union
URSS	Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste	The Union of Soviet Socialist Republics
UNAp	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”	„Carol I” National Defence University

NOTE:

1 *Hybrid warfare in the near abroad* publicat in *IHS Jane's defence weekly*, 11 march 2015, issue 10, p. 24, <http://www.janes.com/article/49469/update-russia-s-hybrid-war-in-ukraine-is-working>, accesat la 18 martie 2015.

2 <http://www.nato.int/docu/review/2014/Russia-Ukraine-Nato-crisis/Russia-Ukraine-crisisar/RO/index.htm>

3 *Războiul hibrid – un răspuns hibrid?*, www.nato.int/Russia-Ukraine-Nato-crisis/ accesat la 25 septembrie 2014.

4 Jill R. Aitoro, *Defense lacks doctrine to guide it through cyberwarfare*, September 13, 2010, <http://www.nextgov.com/2010/09/defense-lacks-doctrine-to-guide-it-through-cyber-warfare/47575/> accesat la 29 septembrie 2014.

5 David E. Johnson, *Military Capabilities for Hybrid War – Insights from the Israel Defense Forces in Lebanon and Gaza*, RAND Corporation, OP-285-A, 2010, www.rand.org/pubs/occasional_papers/OP285.html accesat la 1 octombrie 2014.

6 Tigner Brooks, *Celtic Major Report, NATO works to flesh out Readiness Action Plan*, *IHS Jane's Defence Weekly* 17 september 2014, p. 5.

7 David E. Johnson, *op.cit.*, p. 1.

8 Mircea Mureșan, Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, UNAp, București, 2004, p. 18.

9 *Ibidem*, p. 49.

10 *Ibidem*, p. 50.

11 *Idem*, p. 68.

12 Florin Nistor, *Strategiile NATO și Forțele Maritime Aliate*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2014, p. 121.

13 David Larter, *The new cold war: Putin's Forces target US Navy and allies*, www.navytimes.com/story/military/2014/12/02/russian-bully-europe-putin-navy-nato-breedlove-hudson/70131746/

14 Jones Bruce, *Analysis: Russia holding whip hand in Crimea*, în *IHS Jane's Defence Weekly*, 12 march 2014, p. 4.

15 *How Soviet troops stormed Kabul palace*, BBC, 27 dec. 2009.

16 Peter Tomsen, *Wars of Afganistan*, June 2011, Public Affairs, p. 174.

17 Larry Watts, *Ferește-mă, Doamne de prieteni...*, Editura RAO, București, 2011, p. 372.

18 Teritoriul dintre Marea Baltică și Marea Neagră (the land between the Baltic and Black Seas în Eastern Europe), www.stratfor.com/weekly/20101108_geopolitical_journey_part_2_borderlands, accesat la 4 martie 2015.

19 *Allied Joint Doctrine*, cap. I, scț. II, art. 0103, 2010.

AAP-06-NATO Glossary of Terms and Definitions (Glosar de termeni și abrevieri NATO), 2003.

AJP 01(D), Allied Joint Doctrine (Doctrina aliată întrunită), 2010.

Lumea 2013, Enciclopedie politică și militară, Editura RAO, București.

Revista Gândirea Militară Românească, colecția din anii 2003-2014.

Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, colecția 2006-2014.

Revista IHS Jane's Defence Weekly, colecția 2014-2015.

Mureșan Mircea, Văduva Gheorghe, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura UNAp, București, 2004.

Nistor Florin, *Strategiile NATO și Forțele Maritime Aliate*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2014.

Watts Larry, *Ferește-mă, Doamne de prieteni...*, Editura RAO, București, 2011.

Nistor Florin, articolul *Insidious Operations – a new concept of waging war for Russia?*, The 10th International Conference „Strategies XXI” *Technologies-military applications, simulations and resources*, nov. 13-14, 2014.

Nistor Florin, Scipanov Lucian Valeriu, *Aspects of maritime power projection on land*, The 10th International Conference „Strategies XXI” *Technologies-military applications, simulations and resources*, nov. 13-14.2014.

<http://www.janes.com>
<http://karadeniz-press.ro>

<http://www.mapn.ro>

<http://www.mid.ru>

<http://www.nato.int>

<http://www.nextgov.com>

<http://romanian.ruvr.ru>

<http://www.scribd.com>

<https://stratfor.com>

<http://www.stripes.com>

<https://ro.stiri.yahoo.com>

<http://warbits.wordpress.com>

BIBLIOGRAFIE

Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive, Supreme Headquarters Allied Power Europe, Belgium, octomber 2013.